

Բարձ. Տ. Խաժակ Ա.ր.ք. Պարսամեանին

FAX: (212) 779-3558

ԱՄԷՆԷՆ ԱՐԺԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Խորհրդածութիւններու ծիրէն անդին կ'անցնի մեր այս նշմարը, գրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան նախօրեակին: Մեր նպատակն է ներկայացնել համայն հայութեան, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ, թէ ի՞նչ կը նշանակէ «արժանի թեկնածու», նոյն ստեղծ տալով հզօրիտ գնահատականը ա՛յն հոգեւորականին, որուն հանդէպ Հայաստանի Նախագահ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, ինչպէս նաեւ կարգ մը ազգայիններ, ինքնա, խաբէութենէ մղուած եւ ինչու՞ չէ՞ ապագայի սին սկսկալութիւններով եւ քաղաքական հաշիւներով կը փորձեն ջատագովել մէկը, որ երբեք չի՛ կրնար եւ չէ՛ կրցած ինքզինքն արժեւորել որպէս տիպար հոգեւորական:

Հակառակ այն իրողութեան, որ Նախագահ Տէր-Պետրոսեան, «Արմէնիքի» տնօրէն՝ Աշոտ Անտինեանին շնորհուած հարցազրոյցին մէջ, հաստատելով հանդերձ թէ «Խղճի սգատութեան» օրէնքով «Եկեղեցին անջատուած է պետութիւնից եւ այդ պատճառով՝ վերջինս իրաւունք չունի միջամտելու նրա ներքին գործերին, որպիսին է միասնաբար Կաթողիկոսի ընտրութեան հարցը», կը կատարէ միջամտութեան իր վերջին փորձը: Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ չկայ ժամանակաշրջան մը, ուր կրցած ենք անջատել ՊԵՏՈՒԹԻՒՆը եւ ԵԿԵՂԵՑԻՆ իրարմէ, որովհետեւ ամենք իրարմով գօրացած, իրար ամբողջացնելով կատարած են «առաջնորդ»ի իրենց դերը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս:

Նոյն ձեւով շարունակուեցաւ նաեւ պատմութիւնը վերջին դարաշրջանին, երբ սփիւռքահայութիւնը կ'ապրէր բռնակալ լուծի տակ, իր հարագատ հողին վրայ եւ այլուր, սակայն եւ այնպէս, Հայց. Եկեղեցին գործեց քաղաքական

կուսակցութիւններու հետ ձեռն-ձեռքի, «երբեմն» ալ ամբողջովին ղեկավարուով այս վերջիմներէն: Նոյնպէս եւ աւելի տխուր էր պատկերը Հայրենիքէն ներս՝ համայնավար վարչակարգին ներքեւ, ուր Եկեղեցին պահպանուեցաւ յանուն համայնավար քարոզութեանց:

Նախագահ Տէր-Պետրոսեանի կատարած յայտարարութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան նախօրեակին, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ժխտումը իր կատարած յայտարարութեան, ուր կ'ըսէ. «Եկեղեցին անջատուած է պետութիւնից եւ այդ պատճառով՝ վերջինս իրաւունք չունի միջամտելու նրա գործերին»: Եթէ Նախագահին յայտարարութիւնը այս պարագային միջամտութիւն չէ, ապա ի՞նչ է: Ի՞նչ պատահեցաւ յանկարծ, որ «Դաշնակցութեան գործիք» կարծուած այս հոգեւորականը, դարձաւ բաղձալի թեկնածուն Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան: Կարելի՞ է խորհիլ, որ քաղաքական հաշիւներ չկան այս բոլորի ետին:

Նախագահը կը շարունակէ, որ «Կիլիկիոյ Աթոռը կրնայ շարունակել ապրիլ անվերապահօրէն ընդունելով Էջմիածնի գերակայութիւնը եւ աստիճանաբար սահմանափակուելով իր նախնական եկեղեցական վիճակներում՝ Լիբանան, Սիրիա եւ Լիպրոս»: Այս չէ՞ր կարգախօսը համայնավարութեան օրերուն: Ուրեմն, ոչինչ փոխուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նկատմամբ, որուն կը պարտինք, մեծ մասով, սփիւռքահայութեան աշխուժութիւնը, կամքը, կորովը, ծաղկումը եւ զարգացումը:

Իմաստակութիւն պիտի ըլլայ սփիւռքահայերուս կողմէ մտածել, որ արդէն ժամանակը հասած է եւ այդ հրամայականին առջեւ կը կանգնինք, թէ Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Վեհափառը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռը բազմեցնելով՝ կը լուծենք նաեւ միութենական հարցը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ անուանական Պատրիարքութեան մը վերածելով: Նման մտածողներ չարաչար կը սխալին եւ իրենց անհեռատես եւ

անպատասխանատու ֆաղափականութեամբ, անգամ մը եւս լուրջ վտանգի առջեւ կը դնեն ամբողջ սփիւռփահայութիւնը: Եթէ նման միտքեր կան, կան՝ որովհետեւ անոնք ունին ֆաղափական յատուկ հեռանկարներ, որոնց ետին գտնուող թափում հաշիւները կրնան մեր ժողովուրդը մօր արեւախիբի մը դիմաց դնել եւ յիշեցնել 1958ի դէպքերը, որոնց դառն յիշատակները մինչեւ այսօր իսկ կը սարսափեցնեն իւրաքանչիւր հայը:

Նկատի ունենալով, որ բոլորիս սիրելի Հայրենիքը կ'ապրի ֆաղափական, տնտեսական եւ ընկերային անկայուն ու նեղ պայմաններու տակ, այլ խօսքով՝ երբ տակաւին մութ է Հայրենիքի ֆաղափական ապագան, երբ տակաւին դիւրարեկ է անկախութեան գաղափարը, որուն հետ սերտօրէն կապուած է մեր ժողովուրդին բարօրութիւնը եւ Հայց. Եկեղեցւոյ կենսունակութիւնը: Մենք ջերմօրէն կը հաւատանք «միութեան» գաղափարին, բայց ի՞նչպէս կարելի է նման տեսա ֆայի մը դիմել եւ ըսել թէ ժամանակը հասած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը Պատրիարքութեան վերածելու:

Համայնավար վարչակարգին տակ ձեւով մը պահպանուեցաւ Ս. Էջմիածնի Հայրապետութիւնը, պարզապէս անոր համար, որ Սփիւռքի մէջ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կանգուն էր եւ գործօն, որուն յարած էին իւրաքանչիւր հայուն աչքերը եւ հոգին, որպէս փրկութեան առագաստ ու կռուան: Պետք է պահպանել Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ի գին ամէն գոհողութեան, յանուն Ս. Էջմիածնի գոյութեան, որպէսզի 'ֆաղափական անակնկալ անկիւնադարձներու առջեւ՝ մեզի չպարտադրուի նոր Պոլսեանիաներ: Սակայն, երբ գայ օրը, երբ նոր արշալոյսներ բացուին Հայրենիքի ֆաղափական հորիզոնին վրայ, այն ատեն ազգովիմ ամբողջութեամբ, միահամուր ու միակամ կ'ընդգրկենք միութեան հարցը եւ ՄԷԿ ՀԱՅՐԵՆԻՔ-ՄԷԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ կ'ողջունենք հպարտ կուրծքով, խղաղ հոգիով, գոհունակութեան եւ հրճուամբի արտասուալից աչքերով:

Տեր-Պետրոսեանի ճախարհութիւնը յանկարծ կ'երթայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ. Գահակալին, որպէս «Դիւանագիտական ընդունակութիւններով եւ վարչական կարողութիւններով անառարկելի հեղինակութիւն մը, թէ՛ էջմիածնի եւ թէ՛ Կիլիկիոյ Աթոռի Միաբանութեան շրջանակներուն մէջ»: Հաւաստի ի՞նչ աղբիւրներու վրայ հիմնուելով Նախագահը կը յայտարարէ, որ Գարեգին Բ. Վեհափառը անառարկելի հեղինակութիւն է: Արդեօք առիթ ունեցա՞ծ է խօսելու գոյգ Հայրապետութիւններու Միաբաններուն հետ:

Ահաւասիկ, այսօրինակ ա՞ծան յայտարարութիւններ պատճառ կը դառնան, որ Տիգրան Ոսկունիի նման հասուն ու խոհեմ ազգայիներ, եզրակացութիւններ հանեն, ըսելով թէ «Նախագահի այս խօսքերէն աւելի գորաւոր պատճառներ կարելի չէ տալ ի նպաստ Գարեգին Վեհափառի թեկնածութեան»:

Մթափէ՛, Ոսկունի...: Մեր կեանքի անճանկան փորձառութենէն մեկնելով, այդ «գորաւոր պատճառները» ո՛չ միայն մեր հոգիները գոհունակութեամբ չեն լեցներ, այլ ընդհակառակը՝ կը վրդովեն մեզ ի տես շոյալուած «քարճորակ» եւ ա՞ծան խօսքերուն: Յանկացող ենք եւ կը փափաքենք տեսնել արժամաւոր հոգեւոր առաջնորդ մը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռին վրայ, որ առաջին առիթով ինքզինք արժէցնէ որպէս մարդ եւ ապա որպէս եկեղեցական-հոգեւորական՝ մտաւորական իր գրիչով, արդար՝ իր խորհուրդով եւ առաքինի՝ իր հոգեւոր կենցաղով:

Գարեգին Կաթողիկոսին ընտրութիւնը վեճական դեր չի՛ կրնար խաղալ բարեօք լուծումի մը ուղղութեամբ՝ Հայց. Եկեղեցւոյ միութեան հարցով: Ներկայիս, ազգը տառապեցնող հարցերու լուծման բանալին «եկեղեցականներ»ը չեն. դադրեցէ՛ք ինքնախարեութենէ: Երկու Հայրապետներու ետին կանգնած կուսակցութիւնները կը ղեկավարեն Եկեղեցին եւ անոր գործերը, շահագործելով զանիկա յանուն իրենց շահերուն միայն: «Կղերա-

պետութիւն» եզրը, որ յանախ կը կարդամք մեր մամուլին մէջ երեւոյցով վարակամներու կողմէ, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ տխուր իրականութեան մը յերիւրանքը: Դժբախտաբար, Եկեղեցին միջոց մըն է եւ անողնայար կղերականն ալ կամայականաբար գործիքը՝ կուսակցական շահերուն, յարգելով միշտ բացառութիւնները:

Գարեգին Վեհափառին բարձրացումը՝ Ամենայն Հայոցի Աթոռը, ո՛չ մէկ նպաստ պիտի բերէ մեր եկեղեցական տագնապալից կեանքին. ընդհակառակը, աւելի պիտի բարդէ: Ահա պատճառները.-

Ա) Գարեգին Վեհափառը, ո՛չ միայն սիրուած չէ Ս. Էջմիածնի Միաբանութեան կողմէ, այլեւ նոյնիմէն կիլիկեան Միաբանութեան կողմէ, որոնք իրենց միաբանական կեանքի ամենօրեայ շփումի ընթացքին՝ տեսած են Անոր մէջ կեղծիքն ու փառասիրութիւնը: Ժամանակը ցոյց տուաւ, որ ամէն ինչ, կարգ ու կանոն, եղբայրութիւն եւ միաբանութիւն ռոնակոյտեց ու դաւաճանեց՝ հասնելու համար իր նպատակին՝ Կաթողիկոսական Աթոռին: Մոռցաւ Աւետարանին պատգամը թէ «Ի՞նչ օգուտ է մարդուս՝ երբ բոլոր աշխարհը շահի եւ հոգին կորսնցնէ» (Մատթէոս ԺԶ., 26):

Բ) Գարեգին Կաթողիկոս, իր Վարդապետութեան, Դրան Եպիսկոպոսութեան, Աթոռակալութեան եւ ապա Կաթողիկոսութեան օրերուն, իր իսկ Միաբանութեան մէջ պառակտեալ եղբայրութիւն քարոզեց եւ որուն հետեւանալով, Միաբանութեան շարքերէն հեռացան արժամատր, պատրաստուած, տաշուած ու յղկուած, տարիներու փորձառութեամբ դարբնուած եւ մեծ մասով համալսարանական եկեղեցականներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ազգին արժած են նուազագոյն հարիւր հազար լիբանանեան ոսկի:

Ու՞ր էր այս տիպար կարծուած բժախնդիր եկեղեցականը, երբ իր Միաբանութիւնը կ'անդամահատուէր: Ինչու՞ ահագանգ չհնչեցուց եթէ կը հաւատար կիլիկիոյ Կաթողիկոսական առաջնութեան: Թող Ազգային Ընդհանուր Ժողովներու

անաջնակարգ միջ դարձներ, հաշիւ պահանջեր անտարբեր ղեկավար ազգայիններէն: Մամուլով իր ցասումը արտայայտէր ի տես իր «սիրելի» Միաբանութեան: Մերժեց կատարել, որովհետեւ այս անդամահատութիւնը նախ ասպարտէզ կը հեռացներ բոլոր իր մրցակիցները եւ ապա պարարտ հող կը ստեղծէր հասնելու՝ տարիներու իր փայփայած երազանքին՝ Կաթողիկոսական փառքին: Նոյնքան եւ անտարբեր մնացին «ազգային ղեկավարներ, որոնք երբե՛ք չէին փափաքէր տեսնել ուժեղ կառոյցով Միաբանութիւն մը, որ կրնար արգելք հանդիսանալ իրենց ազատ ու սանձարձակ գործունէութեան. վերջապէս առածը կ'ըսէ՝ «Բաժնէ որ տիրես»:

Գ) Գարեգին Կաթողիկոսի ընտրութիւնը նոր դժբախտութիւններու դուր կրնայ քանալ, մասնաւորաբար Կիլիկեան Միաբանութենէն ներս: Բոլոր անոնք, որ ժամանակին եղած են եւ տակաւին են Անոր գործակիցները, շատ հաւանական է, որ փափաքին իրեն հետ փոխադրուիլ էջմիածին ու այդտեղ աշխատանքի լծուին ի հեճուկս էջմիածնի Միաբանութեան բարօրութեան, նոր շփոթ ու իրարանցում մը ստեղծելով նաեւ Կիլիկեան Միաբանութենէն ներս:

Արդ, ի՞նչպէս կարելի է այս ճգնաժամային օրերուն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը վստահիլ մէկու մը, որ երբեք ինքզինք չէ արժեցուցած որպէս ջատագով ու կարապետ միութենական աշխատանքներուն, որ մինչեւ այսօր «վայրագօրէն» մաքառած է ընդդէմ Ս. էջմիածնի, որ միայն ատելութիւն եւ կողմնակցութիւն ցոյց տուած, որ միայն հաշիւ է, կեղծիք ու փառամոլութիւն:

Այսօր, բոլոր ժամանակներէն աւելի, պարտաւոր ենք Հայրապետութեան Աթոռին վրայ քարճարացնել այնպիսի արժանաւոր մը, որ իր ամբողջ էութեամբ հաւատայ իսկապէս Հայոց. Եկեղեցւոյ կատարելիք սրբուզան առաքելութեան եւ իր անձնուրաց նուիրումով ձեռնարկէ Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան անյետաձգելի աշխատանքներուն:

Եկեղեցիմ, որպէս կեանք ունեցող հաստատութիւն, իր գործունեութեամբ կապուած է ժողովուրդի կեանքին հետ. ա՛յլ ի՞նչով, նոյնիման ժողովուրդն է: Եկեղեցիմ, իր կազմակերպութիւն, իր կառոյցներով եւ իր պաշտօնութեամբ եթէ անջատես ժողովուրդէն, կը կորսնցնէ իր ժողովուրդը ներկայացնելու եւ ժողովուրդով ներկայանալու կամ արտայայտուելու պայմանները, որոնք իր իրաւունքն են:

Ժողովուրդը չի՛ կրնար ֆարացած մնալ տիեզերական կեանքի ետուն շարժումներուն մէջ: Եկեղեցիմ ալ, իրր ժողովուրդ ներկայացնող հաստատութիւն, չի՛ կրնար ֆարացած մնալ հոն՝ ուր որ է: Եկեղեցիմ միշտ կենդանի է, երբ կեանք կայ ներսը, երբ կը ֆալէ ժամանակին հետ հաստատուն եւ վստահ ֆայլերով, երբ ետ չի՛ մնար իր ժողովուրդէն, ալ կ՛առաջնորդէ զանիկա. այսինքն, երբ արթուն եւ կորովի է եկեղեցիմ եւ կեցած է միշտ գլուխը իր կոչումին ու պաշտօնին՝ խորունկ գիտակցութեամբ:

Բարեկարգութիւնը, որուն ակնարկեցինք, կարծուածէն շատ աւելի կննդատ հարց է ներկայիս Հայց. Եկեղեցիի կեանքէն ներս: Նախ եւ առաջ, բարեկարգութեան մօտենալու համար՝ անհրաժեշտ է ունենալ բաղանք, եռանդ, համարձակութիւն, գիտութիւն, հմտութիւն, ողջմտութիւն, հեռատեսութիւն, երկիրդածութիւն, հաւատք ու սէր՝ ապա նաեւ մեղուաջան աշխատանք:

Անգամ մը եւս, Եկեղեցւոյ բեմը դառնայ մշտահոս, վնիտ, կազդուրիչ եւ հոգիները բաւարարող ակնադրիւրը Աւետարանի լոյսին եւ հոգեւոր նշմարտութիւններուն: Հայ եկեղեցականը, անգամ մը եւս, պատրաստ ըլլայ հովուական այցելութեան, իր հմտութեամբ, իր բարեսրտութեամբ, անձնուիրութեամբ եւ փորձառութեամբ: